Janusz Wojtycza

Harcerstwo na forum międzynarodowym w latach 1910-1930

Można uznać, że pierwszy kontakt pomiędzy skautingiem polskim a międzynarodowym ruchem skautowym został nawiązany przez Związkowe Naczelnictwo Skautowe na przełomie 1911/1912 r. Świadczy o tym brudnopis listu do gen. R. Baden-Powella zachowany wśród materiałów Tadeusza Strumiłły w Archiwum Polskiej Akademii Nauk w Warszawie[1]. W liście tym Związkowe Naczelnictwo Skautowe zawiadamia, iż na ziemiach polskich pod zaborem austriackim powstał w ramach Związku Polskich Towarzystw Gimnastycznych „Sokół" skauting, liczący ok. 2500-3000 członków. Niewątpliwie w związku z tym listem pozostaje wyjazd Andrzeja Małkowskiego do Anglii w marcu 1912 r. Z podróży tej przywiózł on zaproszenie na III Wszechbrytyjski Zlot Skautowy do Birmingham[2], którego celem było zaprezentowanie angielskiemu społeczeństwu dorobku istniejącej wówczas od pięciu lat organizacji.

W lutym 1913 r. z Głównej Kwatery angielskiej nadeszło oficjalne zaproszenie na zlot. Przygotowania do wyjazdu podjęto już na wiosnę. Uczestnicy spotkali się w Krakowie, gdzie w dniach 25-29 lipca obozowali na Błoniach, a następnie udali się do Birmingham[3]. W zlocie, który odbywał się w Birmingham od 2 do 9 VIII 1913 r., wzięło udział 42 polskich skautów i 11 instruktorów skautowych ze sztandarem narodowym. Ekipą kierowali Michał Affanasowicz, Andrzej Małkowski i Kazimierz Nowak. Delegacja składająca się z przedstawicieli trzech zaborów uzyskała prawo wspólnego obozowania jako reprezentacja Polski, mimo protestów delegacji państw zaborczych, bowiem obowiązywała zasada uczestnictwa w zlocie reprezentacji państwowych. Szczegółową relację ze zlotu opublikował Andrzej Małkowski w książce *Jak skauci pracują*[4]. Polska ekipa cieszyła się zainteresowaniem i sympatią. Polski obóz odwiedził gen. Baden-Powell, który udekorował Andrzeja Małkowskiego angielskim skautowym złotym medalem „Za Zasługę"[5].

I wojna światowa przerwała kontakty międzynarodowe.

Pierwszy powojenny kontakt z centralą skautingu światowego nawiązał w końcu 1919 r. Stanisław Rudnicki, który w listopadzie, delegowany do misji wojskowej w Paryżu, w

[1] Por. J. Wojtycza, *Nieznany list Andrzeja Małkowskiego do R. Baden-Powella*, „Harcerstwo" 1997, nr 4/5, s, 21-23.
[2] T. Strumiłło, *Nasze dzieje*, „Harcmistrz"1925, nr 12, s. 127.
[3] B. Leonhard, *Kalendarium z dziejów harcerstwa krakowskiego 1910-1950*, Kraków 2001, s. 24.
[4] A. Małkowski, *Jak skauci pracują*, Kraków 1914 (reprint Kraków 1990).
[5] Ibidem, s. 139.

towarzystwie trzech innych harcerzy złożył wizytę w londyńskiej kwaterze u gen. Baden-Powella, otrzymując zaproszenie na międzynarodowy zlot do Londynu[6].

W końcu lipca 1920 r. w Oxfordzie odbyła się pierwsza międzynarodowa konferencja kierowniczek skautowych, na którą z ramienia Głównej Kwatery Żeńskiej wyjechała Janina Tworkowska. Złożyła na nim sprawozdanie z pracy harcerskiej w Polsce i nawiązała kontakty z organizacjami innych państw[7]. Uczestniczyła w niej również Olga Małkowska, która wygłosiła szereg odczytów o Polsce[8].

Wydział Zagraniczny Głównej Kwatery Męskiej nawiązał kontakt z organizacjami Anglii, Francji, Ameryki Północnej, Belgii, Danii, Włoch, Węgier i Słowenii. Wysłano listy do wszystkich organizacji zarejestrowanych w Międzynarodowym Biurze Skautowym[9].

Do udziału w odbywającym się w sierpniu 1920 r. I Jamboree w Londynie nie doszło z powodu wypadków wojennych. Planowano udział 50-osobowej ekipy pod kierunkiem Tadeusza Strumiłły. Naczelnictwo ZHP wysłało do Biura Skautowego telegram, odczytany kierownikom ekip narodowych, w których imieniu Biuro przesłało do Polski pozdrowienia[10].

W roku 1921 Dział Zagraniczny Głównej Kwatery Żeńskiej utrzymywał kontakt z kilkunastoma, a Dział VII Spraw Zagranicznych Głównej Kwatery Męskiej z 37 organizacjami skautowymi[11].

Na początku wakacji 1922 r. na uroczystości 10-lecia organizacji skautowej w Czechosłowacji udała się do Pragi delegacja polska w składzie phm. Helena Sakowiczówna i phm. Tadeusz Sopoćko. Spotkali się tam przedstawiciele wszystkich skautowych organizacji słowiańskich, którzy postanowili założyć Biuro Skautów Słowiańskich. Należy dodać, że inicjatywa ta powstała już dwa lata wcześniej w Polsce. Po omówieniu zadań powstającego Biura 30 czerwca 1922 r. podpisano jego regulamin. Siedziba biura miała co dwa lata zmieniać miejsce swojego pobytu – w pierwszym okresie znajdowało się ono w Polsce. Przewodniczącym został wybrany założyciel skautingu w Czechach prof. Antoni Svojsik, a sekretarzem kierownik Działu Zagranicznego Naczelnictwa ZHP Tadeusz Sopoćko[12].

---

[6] W. Błażejewski, *Z dziejów harcerstwa polskiego (1910-1939)*, Warszawa 1985, s, 148.
[7] *Sprawozdanie Naczelnej Rady Harcerskiej (1918-1920)*, Warszawa 1920, s. 16.
[8] J. Bielecki, *Olga Małkowska harcmistrzyni Rzeczypospolitej*, Bielsko-Biała, b.r.w., s. 50.
[9] Ibidem, s. 19.
[10] M. Haykowski, *Materiały do historii i tradycji ZHP*, cz., 2, „Harcerstwo" 1982, nr 2, s, 23.
[11] *II Sprawozdanie Naczelnej Rady Harcerskiej (1 I 1921-1 IX 1921)*, Warszawa 1921, s. 8, 18.
[12] W. Błażejewski, *Z dziejów harcerstwa polskiego (1910-1939)*, Warszawa 1985, s, 36.
W. Błażejewski, op. cit., s. 167.

W tym samym roku w Międzynarodowej Konferencji Skautowej w Paryżu wzięli udział hm. Tadeusz Strumiłło i phm. Henryk Glass, a w II Międzynarodowej Konferencji Instruktorek Skautowych w Cambridge hm. Olga Małkowska i hm. Jadwiga Falkowska[13].

W dniach od 16 do 23 lipca 1924 r. odbyły się w Anglii w ośrodku kształcenia drużynowych w Foxlease Zlot Międzynarodowy Skautek i III Międzynarodowa Konferencja Instruktorek Skautowych. W zlocie wzięło udział 15 harcerek, w tym 8 instruktorek na czele z Olgą Małkowska i Jadwigą Falkowska, które przedstawiły referat o kształceniu instruktorek[14].

Od 10 do 27 sierpnia t.r. w Kopenhadze odbyło się II Jamboree, w którym uczestniczyła reprezentacja polska w liczbie 160 osób, w tym drużyna reprezentacyjna w składzie 48 harcerzy i 5 instruktorów pod komendą naczelnika Głównej Kwatery Męskiej phm. Adolfa Heidricha. Polska drużyna zaprezentowała się bardzo dobrze, zdobywając szereg czołowych miejsc oraz piąte miejsce w punktacji ogólnej wśród 14 ekip i 34 delegacji narodowych. W czasie zlotu w dniach 18-20 VIII obradowała III Międzynarodowa Konferencja Wodzów Skautowych, w której wzięło udział 6 delegatów: hm. T. Strumiłło, gen. A. Osiński, hm. S. Sedlaczek, hm. H. Glass, phm. O. Grzymałowski i phm. T. Sopoćko. Uczestniczyli oni również w obradach Międzynarodowego Biura Skautowego. Odbyło się także posiedzenie Biura Skautów Słowiańskich[15]. T. Strumiłło wygłosił referat o patronach drużyn, a H. Glass o wychowaniu fizycznym w drużynach[16].

W roku 1925 z powodu trudności finansowych państwa nie doszedł do skutku szereg wyjazdów zagranicznych, w tym liczniejszy udział w Zlocie Skautów Katolików w Rzymie z okazji Roku Świętego. W zlocie tym uczestniczyło tylko dwóch harcerzy[17].

Na początku 1926 r. w Londynie odbył się Zlot Rover Skautów, na którym Polskę reprezentowali sekretarze poselstwa RP hr. Raczyński i dh Biega[18].

W dniach od 11 do 16 maja t.r. w obozie w pobliżu Nowego Jorku odbyła się IV Międzynarodowa Konferencja Żeńska. Wyjechały na nią z Polski dwie delegatki: phm. Zofia de Callier i phm. Hanna Dydyńska, która wygłosiła referat „Krajoznawstwo jako jeden z

---

[13] Ibidem, s. 167-168; *Harcerki 1911-1939. Historia, program, wychowanie*, [red.] J. Raniecka-Bobrowska, Warszawa 1990, s. 283.
[14] *V Sprawozdanie Naczelnej Rady Harcerskiej za rok 1924*, Warszawa [1925], s. 14.
[15] Ibidem, s. 18, 37-39; zob. także T. Strumiłło, *Olimpiada skautowa w Kopenhadze*, Warszawa 1925..
[16] T. Strumiłło, *Great men as educators in Boy Scout Troops*, [Kopenhaga 1924]; H. Glass, *Education physique des eclaireurs*, Warszawa 1924, maszynopis powielony.
[17] *VI Sprawozdanie Naczelnej Rady Harcerskiej za 1925 rok*, [Warszawa 1926], zał. do „Wiadomości Urzędowych" 1926, nr 4, s. 15.
[18] *VII Sprawozdanie Naczelnej Rady Harcerskiej za 1926 rok*, [Warszawa] 1927, s. 35.

celów harcerstwa". Delegatki zaprezentowały również wystawę prac harcerskich, haftów, fotografii i ilustracji[19].

Z kolei delegacja instruktorów wzięła udział w dniach 22-29 sierpnia w IV Międzynarodowej Konferencji Skautowej w szwajcarskim uzdrowisku Kandersteg. Wszyscy trzej polscy delegaci wygłosili referaty: S. Sedlaczek o „Kształceniu charakteru w harcerstwie", O. Grzymałowski o „Psychologii przyjaźni międzynarodowej", a H. Glass o „Bolszewizmie wśród młodzieży". Wzięli także udział jako obserwatorzy w zebraniu skautowych organizacji katolickich. W czasie konferencji organizacji należących do Biura Skautów Słowiańskich przewodniczącym na okres najbliższych trzech lat wybrano Tadeusza Strumiłłę, w związku z tym siedzibą Biura została ponownie Warszawa[20].

W kolejnym 1927 roku odbyła się wyprawa I Morskiej Drużyny Poznańskiej na II Międzynarodowy Zlot Skautów Morskich do Helsingör k. Kopenhagi. Osadę jachtu „Rybitwa" stanowiło 12 harcerzy pod komendą Ludwika Hermela. Wyprawa trwała od 24 VII do 12 VIII, a polska drużyna była jedyną ekipą zagraniczną, która dotarła na zlot na własnej jednostce pływającej. W tym samym roku 6 druhen uczestniczyło w międzynarodowym obozie w Genewie (park de l'Ariana)[21].

W tym miejscu należy odnotować, że 27 I 1928 roku w czasie dorocznego spotkania komisarzy skautowych poseł RP w Londynie Konstanty Skirmunt w obecności komisarza zagranicznego ZHP hm. Tadeusza Sopoćki udekorował gen. Roberta Baden-Powella Krzyżem Komandorskim z Gwiazdą Orderu Polonia Restituta, nadanym mu na wniosek ZHP[22].

W 1928 roku odbyła się V Międzynarodowa Konferencja Instruktorek Skautowych, zorganizowana w Parad na Węgrzech. Uczestniczyły w niej O. Małkowska i Z. de Callier. Na konferencję przybył gen. Baden-Powell, który zaproponował utworzenie The Guiding and Girl Scouting World Association oraz wybranie jego Komitetu Światowego w miejsce dotychczasowej Międzynarodowej Rady Skautek. W skład dziewięcioosobowego Komitetu została wybrana Olga Małkowska[23].

W Budapeszcie odbył się międzynarodowy Zlot Skautów Wodnych, na którym Polskę reprezentowała warszawska drużyna harcerska im. Niemcewicza pod komendą hm.

[19] Ibidem, s. 14-15.
[20] Ibidem, s. 36.
[21] *VIII Sprawozdanie Naczelnej Rady Harcerskiej za 1927 rok*, [Warszawa] 1928, s. 7, 24.
[22] W. Błażejewski, op. cit., s. 201; M. Haykowski, *Materiały do historii i tradycji ZHP*, cz., 3, „Harcerstwo" 1982, nr 3, s, 34.
[23] C.Z. [Z. de Callier], *Komitet Międzynarodowy*, „Skrzydła" 1930, nr 1, s. 13.

Władysława Olędzkiego. Na 10 konkurencji polscy harcerze zdobyli 7 pierwszych i 2 drugie miejsca[24].

W dniach 31 VII-12 VIII 1929 r. odbyło się w Arrove Park k. Birkenhead w Anglii III Jamboree. Liczna, ok. 500-osobowa polska wyprawa składała się z hufców warszawskiego, śląskiego oraz „kombinowanego" z drużyn poznańskiej, lwowskiej, krakowskiej, gdańskiej i in. pod komendą komendanta Śląskiej Chorągwi Harcerzy hm. Mariana Łowińskiego. Mimo, że odstąpiono od oficjalnego współzawodnictwa, polska reprezentacja odniosła szereg sukcesów, prezentując popisy tańców i obrzędów ludowych, uznane za najlepsze obozownictwo i prowadząc szeroką akcję propagandową. W czasie Jamboree w dniach 6-7 VIII odbyła się V Międzynarodowa Konferencja Skautowa oraz obradująca pod kierunkiem hm. RP Stanisława Sedlaczka konferencja przedstawicieli organizacji słowiańskich, na której podkreślono, iż w okresie, kiedy siedzibą Biura Skautów Słowiańskich była Warszawa wydano dwa numery pisma „Skaut Słowiański". Przewodniczącym wybrano ponownie hm. RP Tadeusza Strumiłłę, w związku z czym siedziba Biura pozostała w Polsce[25].

Kolejna VI tym razem Światowa Konferencja Instruktorek Skautowych odbyła się w dniach 5-21 VII 1930 r. w ośrodku Foxlease w Wielkiej Brytanii. Delegatkami Polski były hm. RP Olga Małkowska i hm. Zofia de Callier, a gościem hm. Zofia Tworkowska. Przyjęto i zatwierdzono statut GGSWA oraz odznakę i sztandar. O. Małkowska mówiła na konferencji o współpracy z organizacją męską[26].

*

* *

Powstała formalnie w maju 1911 roku w łonie Związku Polskich Towarzystw Gimnastycznych „Sokół" polska organizacja skautowa szybko nawiązała kontakty z londyńską kwaterą główną, dokąd niebawem w celu bliższego zapoznania się z organizacją angielską wysłano Andrzeja Małkowskiego.

Pierwsze wystąpienie polskiego skautingu na forum międzynarodowym miało miejsce na III Wszechbrytyjskim Zlocie Skautowym do Birmingham w sierpniu 1913 r., gdzie mimo protestów państw zaborczych reprezentacja wystąpiła pod narodowym sztandarem.

Po przerwie spowodowanej I wojną światową, walką o kształt granic odrodzonej Rzeczpospolitej i wojną polsko-bolszewicką Związek Harcerstwa Polskiego na początku lat

[24] *Zlot skautów wodnych*, „Skaut" 1928, nr 7, s. 112.
[25] W. Błażejewski, op. cit., s. 216-219; zob. *Polacy na Dżembori. Wspomnienia z Międzynarodowego Zlotu Skautowego w Arrove Park pod Birkenhead (Anglia) 1929 r.*, [red.] T. Piskorski [et. al.], Warszawa 1931.
[26] C.Z. [Z. de Callier], *Międzynarodowa Konferencja w Foxlease*, „Skrzydła" 1930, nr 7, s. 7-8.

dwudziestych XX w. powrócił na forum międzynarodowe. Odtąd udział harcerzy i harcerek w zlotach międzynarodowych a instruktorów i instruktorek w konferencjach międzynarodowych i organach kolegialnych organizacji międzynarodowych stale się zwiększał.

Wśród wybitnych instruktorów harcerskich, którzy zaznaczyli swoją obecność w ruchu międzynarodowym wymienić należy w pierwszym rzędzie hm. RP Olgę Małkowską, członkinię Komitetu Światowego GGSWA, a później także przedstawicielkę Związku Skautek w Komitecie Opieki nad Dziećmi Ligi Narodów oraz hm. RP Tadeusza Strumiłłę, przewodniczącego Biura Skautów Słowiańskich, a w późniejszym okresie członka Międzynarodowego Komitetu Skautowego.

Ważna pozycja ZHP w skautingu międzynarodowym wynikała zarówno z liczebności ZHP jak i szybkiego osiągnięcia wysokiego poziomu wyszkolenia w zakresie obozownictwa, a następnie również tzw. specjalności: w pierwszej kolejności żeglarstwa a potem i innych, np. sportów lotniczych. Będzie to jeszcze bardziej widoczne w następnej dekadzie, w czasie której miały m.in. miejsce znakomite wystąpienia ZHP na kolejnych Jamboree w Gödöllő i Vogelenzang.